

БЪЛГАРИСТИКАТА В СЕГЕДСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Имре Х.Тот

Днес празнуваме десет години от изучаването на български език в Катедрата по руска филология, т.е. в Катедрата по славянски филологии в Сегедския университет "Атила Йожеф".

Целта на моето кратко съобщение е да направя обзор на изучаването и проучването на българския език и литература в нашия университет.

I. В началото трябва да се спра на някои моменти от "външната" история на българистиката в нашия университет. След това ще премина на въпросите от нейната "вътрешна" история. Трябва да подчертая, че изучаването на така наречения "староцърковнославянски" или "старославянски" език представлява органична част от българистиката, тъй като този език има основно значение за изучаването на всички славянски езици. Затова аз гледам на староцърковнославянския език като на неотделима част от българистичните занимания и ще започна моя обзор с преглед на старобългарския език в нашия университет.

Не е точно известен фактът, че в Сегед началото на славистиката е сложено през четиридесетте години. От преподавателите през този период споменаваме дейността на *Агоштон Павел* и *Ласло Хадрович*.

Основателят на научната славистика в Унгария Агоштон Павел е защитил своя хабилитационен труд из областта на южнославянско-унгарските връзки на 12 април 1941 година в нашия университет. Павел, който е бил известен представител на школата на Ашбот е бил добре осведомен по въпросите на старобългарския език. Този факт е добре отразен в неговата монография, посветена на словенските диалекти в околностите на

Вашхидегкут. За неговия интерес към българската литература свидетелствува кратката му поетична и съдържателна статия за Елин Пелин.

Академик Ласло Хадрович, който тогава е бил приват-доцент в университета "Петер Пазмани" в Будапеща е преподавател в нашия университет от 12 декември 1942 година. Ласло Хадрович е чел лекции не само по сърбохърватска литература, но е въвел и изучаването на старобългарския език като базова дисциплина за цялата славистика.

През втория семестър на 1942–43 учебна година той обявява лекции за произхода и изворите на "староцърковнославянския" език. През този семестър Хадрович чете курса "Южнославянските народи и езици", в който говори и за българския народ и неговия език. През първия семестър на 1943–44 година той чете фонетика на "староцърковнославянския" език, а през втория семестър обявява лекции по "староцърковнославянска" морфология. Ласло Хадрович е основател на изследването на старобългарския език в нашия университет.

Изучаването на този предмет е зависело от много условия, поради което често е липсвало в нашия факултет. Показателен е фактът, че в Катедрата по руска филология, основана през 1949 година, няколко години не се е изучавало старобългарски език. Едва през 1952–53 учебна година курс по старобългарски език започва да чете главен асистент Имре Ботош. През 1954 година лекциите по старобългарски език продължава проф. С. М. Мартянова, която гостува в нашия университет. По-късно Йожеф Юхас и Михай Петер четат този курс за студентите. Трябва да отбележим, че доцент Силвестер Патаки в своите лекции по описателна граматика на руския език редовно прави сравнение между старобългарските данни с техните руски еквиваленти.

Изучаването на *съвременния български език* започва през втория семестър на 1946–47 учебна година, когато *Ерен Хасан* води практически занимания по съвременен български език и обявява курс "Увод в славянското езикознание".

След това дълги години няма данни за изучаване на съвременен български език.

Но преподаването на старобългарски език продължава. В края на 60-те години по препоръка на известната руска славистка М.А. Соколова ние започнахме да проучваме руската редакция на старобългарския език. Когато изучавахме паметниците по руската редакция, неведнъж чувствувахме липсата на знания по съвременен български език. Изучаването на старобългарски език наложи и потребност от изучаване на живия български език.

Тази потребност намери подкрепа и от ръководството на нашия университет, и от Центъра по българистика в София. От началото на 70-те години ръководителите на центъра (Е. Георгиев, К. Куев, П. Славчев, Д. Ангелов, Ст. Радев) оказват все по-голяма помощ на нашата катедра – изпращат книги, канят сътрудници на специализация в България, изпращат докладчици на нашите мероприятия, посещават нашите конференции по русистика и т.н. Ръководството на центъра повдигна въпроса за български лекторат в Сегед. Центърът беше готов да изпрати лектор по български език в нашия университет. Това желание на Центъра намери положителен отклик и от страна на нашия университет.

В резултат на преговорите въпросът за български лекторат беше решен положително. От 1 септември 1980–81 учебна година беше учреден български лекторат в нашия университет. Първият български лектор в Сегед бе *Иван Харалампиев*, тогава главен асистент в университета "Кирил и Методий" (Велико Търново). Той е специалист по историческа граматика на българския език и наскоро беше защитил своята кандидатска дисертация. И. Харалампиев заяви, че неговата задача се състои в това да събуди интерес към българския език, към българската литература и фолклор. Като своя по-далечна цел той постави Сегед да стане център на българистичните проучвания и на изучаването на унгаро-българските взаимоотношения.

И. Харалампиев обяви курс по български език за начинаещи и същевременно четеше курс по историческа граматика на българския език. Харалампиев участвуваше плодотворно в научния живот на катедрата, няколко пъти беше докладчик на конференциите, организирани от нашата катедра. Неговата научна дейност има значение също и за научната ориентация на катедрата ни.

Приемник на И. Харалампиев стана *Константин Босилков*. Той бе многостранен и оригинален учен. В центъра на неговите научни интереси беше историята на новобългарския книжовен език. Той успешно се включи в живота на катедрата, придоби популярност и сред своите студенти и сред колегите си. Той водеше курсове по съвременен български език за начинаещи и напреднали. Освен това той обяви курс по история на новобългарския книжовен език. Неговите лекции по история на езика бяха издадени като учебно помагало от нашата катедра с помощта на Българския културно-информационен център в Будапеща.

Константин Босилков също се включи в научната дейност на катедрата. Той взе дейно участие в подготовката на речника-индекс по руската редакция на старобългарския език, който е съставен от единадесет паметника от XI-XII век.

От първия семестър на 1988-89 учебна година длъжността на български лектор успешно изпълнява *Лиля Мончева*, доцент в Педагогическия институт в град Шумен. Тя е известен специалист по староруска литература. Лиля Мончева успя да спечели голяма популярност като човек и уважение като отличен специалист.

II. В рамките на тези десет години ние успяхме да организираме различни научни мероприятия по българистика: срещи, беседи, конференции. От тях най-голямо значение имат нашите конференции, подкрепени от Центъра по българистика в София.

Искам да се спра само на няколко от тях.

На 14-15 май 1981 година беше организирана научна конференция, посветена на 1300-годишнината на Българската държава. В работата на конференцията участваха не само сътрудниците на нашата катедра, но и преподаватели от другите катедри и учреждения, които се занимават с българска тематика. В организацията на конференцията взе участие сегедския филиал на Унгарската академия на науките. Материалите от конференцията бяха издадени в специален том от Годишника на нашата катедра.

На 5 май 1983 година ние празнувахме Деня на българската култура. Тогава проф. К. Куев прочете своя интересен доклад за дейността на Кирил и Методий.

На 4 октомври 1984 година беше организирано научно заседание, в което взеха участие и унгарски, и български изследователи.

На 8–9 октомври 1985 година ние чествувахме 1100-годишнината от смъртта на св. Методий. На конференцията, организирана от нашата катедра, се срещнаха както чуждестранни българисти, така и унгарските им колеги. Материалите от това мероприятие бяха издадени под заглавие: "Славяни – прабългари – Византия". Изданието бе подкрепено от Българския културно-информационен център в Будапеща.

Най-важната заслуга на нашите мероприятия аз виждам в това, че тук участваха и колеги, които не са сътрудници на нашата катедра. Те ни запознаха със своите научни издирвания, с резултатите от своите изследвания. Тези мероприятия дадоха възможност за поява на младо поколение българисти в Унгария. С голяма радост можем да заявим, че в нашите конференции участваха и известни български изследователи – Е. Дограмаджиева, А. Джурова, К. Куев, Д. Ангелов, Д. Петканова, Р. Павлова, Бл. Шклифов, А. Минчева и др., които споделиха с нас резултатите от своята изследователска работа. Участието на българските колеги в нашите конференции несъмнено повдигна научното ниво и значението на нашите скромни мероприятия.

III. През изтеклите десетина години се определи и профилът на българистичните изследвания в нашата катедра. В изграждането на нашия научен профил, разбира се, имат определени заслуги българските лектори, работили в нашата катедра, които несъмнено разшириха кръгозора на своите унгарски колеги.

Без подробна детайлизация можем да установим, че в областта на българистичните изследвания на нашата катедра влизат следните проблеми:

1. Проучване на руската редакция на старобългарския език, който е част от нашата колективна научно-изследователска работа.

Ние издадохме няколко интересни паметника на тази редакция от XI–XII век. В тази работа взе участие и проф. В. В. Колесов (Ленинград). Съставихме речника–индекс от 11 ръкописа руска редакция по старобългарски език. Досега излезе първият том на този речник–индекс, в момента подготвяме и втория том за печат.

2. Проучване на среднобългарския език и историята на българския език.

3. Изследване историята на съвременния български книжовен език.

4. Унгаро–българските езикови връзки.

5. Кирило–методиевската проблематика.

6. Проучване на старобългарската литература в нейната тясна връзка със староруската.

7. Контрастивна граматика на унгарския и българския език.

Сътрудниците на нашата катедра, както и българските лектори, публикуваха свои работи в тези области.

В края на моето съобщение трябва да кажа и няколко думи за перспективите в изучаването на български език в нашия университет. Досега български език се преподаваше като лекторат, лекторски предмет. Тъй като в нашата катедра от есента на следващата година ще стане възможен изборът на "специалност Б" – Славянска филология, нашите бъдещи студенти, които ще изберат специалността Българска филология ще получат диплом "преподавател по български език и литература". Обаче аз смятам, че не е далечен и този празничен ден, когато нашите студенти–българисти ще могат да следват българска филология като "специалност А" и получавайки своя диплом, ще могат да станат учители по български език и литература.

Завършвайки моето съобщение, моля да ми позволите да изразя дълбока благодарност от името на сегедските българисти на всички, които поддържаха и продължават да поддържат българистичните ни изследвания. Между тях са Центърът по българистика към БАН, Българският културно–информационен център в Будапеща, Министерството на народната просвета (София) и всички наши драги български приятели тук и там, в България.